

AMERIKAANSE GEWOONTES

Norbert E. Ligterink

De kloof tussen America en Europa is als wijd als een oceaan. In de laatste jaren is het duidelijk geworden dan op beide continenten verschillende talen gesproken worden, en dat er met frustratie op de ander wordt gereageerd. Cultuurverschillen zijn te overbruggen. Een Nederlander weet dat je een Italiaan geen broodje kaas voor lunch moet aanbieden, en een Fransman weet dat een compliment over de schone vormen van een vrouwelijke duitse collega meestal niet in goede aarde vallen. Maar de gevoelens van de Amerikanen ontgaan ons Europeanen. Op het eerste gezicht lijkt het een gemakkelijk volkje: relaxed, met een brede culturele basis in de vorm van immigranten uit alle uithoeken van de wereld, en een, licht oppervlakkig, maar plezierige interesse in eten, cultuur, en mensen in het algemeen. Maar Amerikanen zijn Amerikanen zijn Amerikanen.

De Amerikaan thuis is de hoeksteen van de Amerikaanse cultuur. De politiek neemt daar een kleine plaats in in de entertainmentsector. In de verte lijkt Johnnie Modaal's visie op de politiek wat op het Italiaanse cynisme, maar het ontbreekt Johnnie aan het maatschappelijk engagement dat de Italiaan nu juist zo cynisch heeft gemaakt. Voor de gemiddelde Amerikaan hebben de federale regering en wetten een uitstraling die in Nederland voor de belastingdienst is reserveerd: een noodzakelijk kwaad, waar men liever geen problemen mee heeft. Met de lokale politie kan altijd wat geregeld worden, of door naar een andere stad of staat te verhuizen kan men met een schone lei beginnen, maar als iemand eenmaal een dossier heeft bij de "Feds", zit die daar overal en altijd aan vast. Hetzelfde geldt voor de creditmaatschappijen die een uitgebreid dossier op iedereen met een creditkaart nahouden. Voor veel gevallen, zoals het huren of kopen van een huis, wordt men gevraagd om persoonlijke gegevens beschikbaar te stellen die een kredietonderzoek mogelijk maken.

Iemand die hoge mate prijs stelt op privacy wekt voor een Amerikaan argwaan. Als iemand wat verbergt, dan zal hij wel wat te verbergen hebben. Voor een Amerikaan staat privacy gelijk aan de geborgenheid van zijn huis en auto, die desnood met vuurwapens verdedigd wordt. Maar de privacy van persoonlijke gegevens betekent beduidend minder. Persoonlijke gegevens over klanten worden ook verzameld door bijna alle bedrijven, door middel van productregistratie, voordeelkaarten op naam, en door allerlei persoonlijke details te vragen bij de aankoop van een produkt. Menig Nederlander zou hier het beklemmende gevoel van Orwell's 1984 krijgen. Amerikanen, daarentegen, blijken desgevraagd geen enkel gevoel of mening te hebben over dergelijke praktijken. Alleen de telefonische reclamecampagnes die het gevolg zijn van

dit buitenissige gebrek aan privacybescherming worden door menig Amerikaan als hinderlijk beschouwd, zelfs in zo'n sterke mate dat verschillende staten de praktijken van telemarketeurs aan banden leggen. Het is alsof de telemarketeurs de geborgenheid van het eigen huis aantasten. Maar ze krijgen de kans vooral omdat een gebrek aan openheid wordt uitgelegd als dat iemand niet eerlijk en betrouwbaar is en wat te verbergen heeft. De ambivalente houding ten aanzien van privacy is omdat het woord "privé" inwisselbaar is met het woord "geheim." De privacy van het eigen huis moet meer opgevat worden als "eigendom", nog een woord met een sterke lading in Amerika.

De kern van de Amerikaanse aard ligt in de beleving van vrijheid. De Amerikaan voelt zich vrij en ongebonden, en heeft het idee dat hij of zij door het leven kan gaan zonder met iemand wat te maken hoeft te hebben. Zijn huis en zijn auto beschermen hem van een vijandige omgeving, en het formaat van de auto dient ertoe om die afstand te vergroten. De mening van een ander laat hij links liggen, en meestal houdt hij er een laagdunkende opinie over ander bevolkingsgroepen op na. Voor een gemiddelde blanke; een zwarte Amerikaan is lui, en een Aziatische Amerikaan gierig. Deze harde en gevoelloze opstelling strekt zich veel verder. Elke deelgroep onderscheidt door een complete negatie van waarden en argumenten van de andere groepen. In de minimale dialoog tussen groepen komt het vaak niet verder dan tot het uitwisselen van slogans.

Alleen door een bijna volledige segregatie is een dergelijke samenleving mogelijk. Voor bijna elke Amerikaan bestaat zijn stad uit zijn eigen buurt, de buurten waar het gevaarlijk is (de arme buurten), en de buurten waar men niets te zoeken heeft (de rijke buurten). De auto en de buitenstedelijke "malls" maken dat mogelijk. De "malls", of winkelcentra, zijn het neutrale terrein, alhoewel er een zekere hiërarchie is. Een gegoede Amerikaan zal niet graag gezien worden bij Walmart, waar volgens hem "trash", de arme, winkelt. De jonge zwarte Amerikaanse man komt nauwelijks in aanraking met mensen van buiten zijn buurt, maar zijn moeder daarentegen heeft contact met allerlei mensen op haar werkvloer. In de houding van beide is dit verschil duidelijk te merken. Economische overleving heeft de moeder, oppervlakkig gezien, gemakkelijk in de omgang gemaakt, terwijl de jongen agressief op de meeste vreemden reageert. Toch is hem dat nauwelijks kwalijk te nemen, gezien de heersende opinie jegens hem. Maar zijn moeder poogt in de opvoeding de voorwaarden van haar schijnbare succes over te brengen, wat vaak tot een harde en moralistische generatiekloof leidt. De kerken spelen hierin ook hun rol. Dat haar succes slechts schijnbaar is mag duidelijk zijn uit het gebrek aan sociale integratie en het extreem lage percentage gemengde paren met zwarte vrouwen en blanke mannen. Blanke vrouwen blijken veel eerder een relatie aan te gaan met een zwarte man met een unieke macho eigenwaarde.

De minimalistische notie van een maatschappij

waarin ieder deelneemt is de basis voor de werkingen van de Amerikaanse maatschappij. De economische krachten en media-pingpong bepalen de richting van de Amerikaanse politiek, wat nauwelijks politiek genoemd kan worden in de Europese zin van het woord. Alhoewel Europa richting het Amerikaanse model drijft. In plaats van een model van moderatie en compromissen wat de enige stabiele toekomst van het politiek stelsel lijkt, dient er een dialectisch spel uitgespeeld te worden. Op de achtergrond zijn het de economische belangen die het politieke centrum bepalen, maar voor het publiek wordt er een poppenkast opgevoerd waarin iedere partij de andere de troef af probeert te steken. In sommige opzichten lijkt het spel wat op de politieke debatten in het Britse Lagerhuis. Maar in Amerika gaat het tussen de media en de overheid, terwijl het Congress en het Senaat op de achtergrond de belangen van de industrie en andere belangengroepen balanceren. Het spel tussen de media en de overheid moet niet al te serieus genomen worden, maar het dient wel serieus gespeeld te worden. De pers dient te reageren op presentaties en lekken van de overheid, maar kan daarbij wel een eigen draai aan het verhaal geven. Zo werd presentatie van een nieuwe chemische oorlog gevechtstenuue een kritische nood op de paraatheid van het leger nadat een soldaat in vol tenue was flauwgevalen tijdens de presentatie.

Een dergelijke perspectief past binnen het spel. Persoonlijke aanvallen en verwijzingen naar zelfzuchtige motieven van politici daartegen worden afgestraft met buitensluiting. Sociaal-liberaal georiënteerde persorganisaties, zoals de National Public Radio, een door luisteraars gefinancierde omroep, moeten het vaak stellen zonder interviews en informatie van binnenskamers. Het spel van geven en nemen is voor een buitenstaander bizar. Zo werd er een jaar geleden uitvoering bericht over het joggen van George Bush, inclusief hartritme en interviews met meejoggende medewerkers van het Witte Huis. Serieuze nationale kranten zoals de Washington Post die vaak exclusieve berichten brengt, wijdde lange artikelen aan het sportfenomeen Bush. De Amerikaan achter de televisie krijgt een "gewone, oprechte man" versie van de president voorgeschoteld. Dezelfde openheid die op gespannen voet staat met de privacy, waar beide de gewone Amerikaan zoveel waarde aan hecht, is ook de toetssteen voor de publieke figuren zoals de president. Bij een gebrek aan inzicht en interesse in de werking van de politiek is het de indruk van de presidentskandidaat als mens die bepalend is voor het stemgedrag. Oprecht heid lijkt het centrale kenmerk waaraan een succesvolle kandidaat moet voldoen. De media dringt een beeld op van de president als lid van de familie. In dat kader kan een oorlog goed werken om positieve menselijke aspecten van de president te belichten. Economie moet het daartegen eerder afleggen tegen de populaire sitcoms.

Een beleid wordt gekocht en verkocht op de franje. Op zich is daar niets mis mee: men brengt een auto

naar de garage en verwacht dat deze gerepareerd wordt zonder dat we begrijpen wat er mis is en hoe het gemaakt wordt. Onze indruk van de kwaliteit van een garage is vaak op persoonlijke gevoelens gebaseerd. Op dezelfde manier kan de kiezer niet alle details van het politieke beleid weten of begrijpen. Het onderscheid tussen de Amerikaan en de Europeaan zit in hoe er met dit generiek gebrek aan kennis wordt omgegaan door zowel de kiezer als de politicus.

Op Amerikaanse scholen en universiteiten wordt er veel belang gehecht aan participatie en communicatie. De studenten zijn veel aan het woord, en in de beoordeling wordt de bijdrage in de klas zwaar meegerekend. De debaterende clubs vormen de broedkamers van aankomende beleidsmakers. Het argumenteren wordt als een belangrijk goed los gezien van de context, het onderwerp, en de specifieke kennis van de persoon. Politieke meningen zijn daardoor uitwisselbaar, en expertise wordt veelal niet erkend. Jongeren worden losgemaakt van hun sociaal-maatschappelijke wortels, ondanks dat die in veel gevallen uiteindelijk toch hun plaats op de maatschappelijke ladder bepalen. De Amerikaanse droom dat elk doel bereikbaar is is voor veel Amerikanen een werkelijkheid gevoed door relativisme en individualisme. In de schoolklas kan men elke rol aannemen, waarom zou dat in de echte wereld niet kunnen?

De uitwisselbare rollen creëren een sterke empathie. Een Amerikaan zal in een discussie eerder de woorden van een ander aanhalen en in een eigen context plaatsen. Het onthouden van een naam tijdens een vluchtige ontmoeting is meer regel dan uitzondering. Voor veel buitenlanders in Amerika is dat een prettige ervaring. Maar de frustratie en cultuurschok komt pas als men merkt hoe weinig woorden en meningen betekenen. Dat is het andere bijgevolg van de uitwisselbare rollen. De woorden van de Bush maken in Amerika beduidend minder indruk dan in Europa. In een meer gevoelsgetrouwe vertaling van de speeches van de Amerikaanse president zou elke zin moeten beginnen met "Men zou kunnen zeggen dat: ...". Op die manier krijgt men een betere indruk hoe zijn zinsnedes over komen in zijn eigen land.

De vloed van woorden heeft aan waarde ingeboet. Maar de woordenstroom is de olie die de omgang smeert. Door in conversatie te treden geeft men het signaal af dat men van goede wil is. Een zwijgzaam persoon boezemt een zekere angst in. Veel kennismakingsrondes binnen de Amerikaanse maatschappij beginnen met een lange introductie waar de voor de hand liggende zaken nog eens worden nagelopen, zoals: in geval van brand het gebouw verlaten. Het geeft de indruk dat er van een minimum aan assertiviteit wordt uitgegaan, of dat iedereen zich indekt tegen mogelijke rechtzaken, zoals van iemand die brandwonden of emotionele schade heeft opgelopen omdat niemand hem verteld had dat hij bij brand het gebouw moest verlaten. Maar veel vaker lijken deze kennismakingsgesprekken ingegeven door het idee dat zo iedereen weet

wat voor een vlees hij of zij in de kuip heeft.

Een historisch, maatschappelijk, en economisch perspectief zoals dat in Europa normaal wordt beschouwd in geschoolde mensen lijkt wel te ontbreken in Amerika. In feite druisen dergelijke contexten in tegen de Amerikaanse droom. De onbegrensde mogelijkheden van het individu zijn wet, en een maatschappelijke context suggereert een begrenzing van de mogelijkheden. De sociale context heeft de Amerikaanse droom overleefd als een “emotionele” context; de persoonlijke problemen die overwonnen moeten worden om een succes te zijn binnen het Amerikaanse model.

Het gebrek aan een maatschappelijke context heeft het historische, het maatschappelijke, en het ethische argument ontkracht. Appelleren aan een gemeenschappelijk heilsideaal, in de zin van traditionele, Europese politieke blokken heeft in Amerika de smaak van subversie. Het klinkt de Amerikanen onoprecht in de oren. Het is de laag waaronder zij de mens in de politicus moeten herkennen. Meestal worden de woorden en reacties van politici, en zelfs naties, gekarakteriseerd in menselijke gevoelens: “boos”, “blij”, “geschokt”, “verrast”, “verbaasd”, “dapper”, “jaloers”, en “oprecht”. Iemand in Europa zal het misschien niet onder woorden kunnen brengen, maar het komt nogal naïef, en destructief, over, als men met beroepspolitici te maken heeft. Het is de taal van de sensatie pers, die langzamerhand ingang heeft in de Europese kwaliteitspers. Een politicus zal het wellicht deze woorden zo nu en dan gebruiken om een persoonlijk kader te plaatsen, maar uiteindelijk leidt het tot een ontkrachting van de politieke discussie, want wie wereldlijke zaken in een dergelijk persoonlijk en emotioneel perspectief plaatst, sluit een onderbouwde en opbouwende discussie uit.